

**МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ПРОБЛЕМ ДЕСТАЛІНІЗАЦІЇ
В УКРАЇНСЬКІЙ РСР У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ**

Стаття аналізує сучасні українські підручники з історії України для 11 класу закладів загальної середньої освіти на предмет змістовного наповнення, методів та прийомів викладання проблем періоду десталінізації. Акцентується увага на потребі розширення та удосконалення методики проведення практичних занять на уроках історії як засобу удосконалення дослідницько-пошукових навичок учнів та формування інформаційної компетентності на уроках історії.

Ключові слова: підручник, практичне заняття, компетентність, історичне джерело, десталінізація.

The article analyzes modern Ukrainian textbooks on the history of Ukraine for the 11th grade of general secondary education institutions on the subject of content, methods and techniques of teaching the problems of the de-Stalinization period. Attention is focused on the need to expand and improve the methodology of conducting practical classes in history lessons as a means of improving students' research and search skills and forming informational competence in history lessons.

Key words: textbook, practical training, competence, historical source, de-Stalinization.

Сучасні українські підручники з історії України для 11 класу побудовані відповідно до міністерської програми та мають у своєму змісті цілий розділ «Україна в умовах десталінізації (1953 – 1964 рр.)» [1, с. 69 – 106; 2, С. 43 – 76; 5, с. 43 – 79; 6, с. 57 – 88; 7, с. 128 – 175]. Вони насичені фактичним матеріалом, фрагментами джерел, відповідними поняттями. Загалом ця тема дійсно добре відображена та охоплює усі сфери життєдіяльності тогочасного українського суспільства.

Звісно, методи та прийоми викладання шкільного курсу історії обирає вчитель, але у 10-11-х класах навчальна програма з історії України та всесвітньої історії [3, с. 6] особливо акцентує на доцільності регулярного проведення практичних занять або їх елементів, написання есе на найбільш дискусійні теми, виконання індивідуальних або групових навчальних проектів. У межах викладання інтегрованого курсу «Історія: Україні і світ» перелічені види робіт є не просто рекомендованими, а обов'язковими до виконання.

Міністерська програма з історії України та всесвітньої історії містить, окрім обов'язкових елементів, перелік орієнтовних тем для написання есе, організації проектного навчання та проведення практичних занять на уроках історії. Такі види діяльності спонукають учнів до самостійного пошуку, поглиблюють інтерес до історичних персоналій, епохальних подій, локальної історії, вивчення власного родоvodu. Також ці заняття формують такі надважливі навички сучасної особистості як формування власної думки або ставлення до особи або події, навички роботи з першоджерелами, критичного аналізу тексту, порівняння та співставлення подій, виокремлення достовірної інформації та протидія фейкам російської пропаганди. Групова проектна діяльність вчить роботі в команді, правильному розподілу ролей та відповідальності за командний результат.

У межах вивчення періоду десталінізації є багато можливостей застосування цих методик – період багатий як неоднозначними подіями, реформами та явищами, так і діяльністю визначних історичних постатей, митців, письменників, поетів, тощо. Дослідження їх діяльності крізь призму процесів десталінізації дасть змогу поглибити фактичні знання та якісніше сформувати необхідні компетентності.

У межах вивчення шкільної програми історії вчитель має певну автономію, він може на власний розсуд обирати алгоритм роботи, змінювати акценти на певних змістових елементах, розширювати коло історичних персоналій, наприклад з метою

висвітлення подій історії рідного краю тощо. Те ж саме стосується навчальних проєктів, есе та практичних занять. За потреби вчитель має право самостійно підбирати коло джерел для опрацювання під час практичного заняття, розширити тематику есе або проєктів. Але у будь-якому разі усі ці заняття мають формувати у учнівської молоді певний перелік знань та вмінь та містити аналітичні завдання – головним результатом яких мають бути розуміння причинно-наслідкових зв'язків, суті історичних процесів та формування власного ставлення до подій минулого [4, с. 142].

Сучасний учитель історії має надзвичайно різноманітний мультимедійний інструментарій, що беззаперечно допомагає у викладанні історії у школі дітям «покоління гаджетів». Зокрема це ресурси Інтернет-мережі, адже для історії ХХ століття там наявні аудіо, відео, фотоматеріали. Сучасні соціальні мережі також дають додатковий простір для поширення, актуалізації та підвищення рівня зацікавленості історичними фактами, подіями та персоналіями. Для вивчення періоду деєталінізації в інтернет-мережі наявний дійсно багатий матеріал, який включає документальні фільми, фото джерела, твори шієтдесятиків оцифровані та знаходяться у вільному доступі, та багато іншого.

У цьому контексті новими методиками можна обіграти будь-яку тему чи заняття, особливо це стосується практичних занять з історії. Оскільки у процесі роботи на практичних заняттях учні виконують роль пошуковців або дослідників, роль вчителя у цей час так би мовити відходить на другий план, він виступає скоріше координатором, а не спікером, за необхідності спрямовує учнів, але не займає роль лідера, виступає як мудрий порадник.

За визначенням міністерської програми з історії України «практичні роботи є обов'язковими для кожного розділу програми. Вони можуть відбуватися в різних формах: як на окремій ланці уроку, для вивчення нового матеріалу, узагальнення, закріплення тощо, так і протягом усього уроку, лабораторно-практичного заняття» [3, с. 6]. Ініціаторами впровадження у освітній процес елементів практичного навчання можуть бути як учні, так і вчитель. Якщо практичне завдання або проєкт виконуються учнями самостійно у позаурочний час, необхідно, щоб хоча б презентація результатів цієї діяльності проходила у стислому форматі під час уроку.

Бажано постійно розширювати спектр застосування елементів практичної роботи та ущільнювати періодичність проведення практичних занять. На момент вивчення періоду деєталінізації у 11 класі учні мають добре орієнтуватися у методах пошуку інформації, залучати джерела різних груп, вільно орієнтуватись у термінології, здатні опрацьовувати значний обсяг джерел самостійно відповідно до поставлених завдань [4, с. 147]. Сутнісно та якісно практичні заняття в 11 класі вже носять не описовий, а дослідницько-аналітичний характер, демонструючи рівень сформованості навичок роботи з історичними джерелами та високий рівень узагальнення.

Програма історії України для 11 класу рекомендує проведення практичного заняття на тему «Феномен українського шієтдесятиництва» [3, с. 94], але вчитель може обрати іншу тему та підібрати відповідний комплекс історичних джерел та дослідницько-аналітичних завдань. Пропонуємо наступні теми для практичних занять для учнів 11 класу при вивченні періоду деєталінізації в українській історії: «Економічні реформи М. Хрушова та УРСР», «Культура УРСР періоду деєталінізації», «Реабілітація жертв сталінських репресій», «Деєталінізація на Херсонщині», тощо.

Отже, сучасна історична освіта має на меті не лише засвоєння учнями необхідного фактичного матеріалу, а й формування у них практичних навичок виявлення та аналізу історичних джерел, критичного ставлення до інформації, навички самостійної пошукової роботи та творчого підходу до поставлених завдань. Саме практичні заняття дають змогу у повній мірі розкрити дослідницький потенціал учнів та навчити їх формулювати власну точку зору до знакових подій в історії України періоду деєталінізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Власов В.С., Кульчицький С.В. Історія України (профільний рівень): підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. К.: Літера ЛТД, 2019. 288 с.
2. Даниленко В., Смольницька М. Історія України: рівень стандарту. К.: Генеза, 2019. 224 с.
3. Історія України. Всесвітня історія. 6 – 11 класи: Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти.
URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/navchalna.programa.2022.WH.HU.6-11.pdf> (дата звернення: 24.09.2022)
4. Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. К.: Генеза, 2006. 328 с.
5. Сорочинська Н., Гісем О. Історія України (рівень стандарту). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2019. 240 с.
6. Струкевич О., Дровозюк С. Історія України (рівень стандарту). К.: Грамота, 2019. 240 с.
7. Турченко Ф.Г. Історія України: 11 клас. К.: Генеза, 2011. 400 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцентка Кузовова Н.М.